

מראי מקומות - יומא

יב.

הגוף שייך ליהודה ובנימין, ונשאר זכות לכל ישראל להשתמש בבואם לירושלים, ועל דעת כן חילקו שהמקום שיבחר ה' יהיה בו זכות לכל ישראל, וזהו לא נתחלקה ירושלים. ולמאן דאמר נתחלקה היינו שחילקו את הכל ולא התנו שישאר זכות זו לכל ישראל, ואף על פי כן נתנו למי שנבנה בית המקדש בחלקו את דושנה של יריחו.

ד. ובנימין הצדיק היה מצטער עליה לבלעה בכל יום וכו' הקשה המהרש"א (זבחים נג.) שמשמע שבנימין ידע בנבואה שבית המקדש יבנה בחלקו חוץ מאותה אמה, ואילו בגמרא מבואר שהוא זכה בזה בגלל שהוא יצטער על כך. והגר"א (אדרת אליהו דברים ל"ג י"א) פירש שהזכיה של בנימין היתה בענין אחר, שהנה השכינה שרתה בארבע מקומות, בשילה, נוב, גבעון, ובית עולמים. ובגלל הצער של בנימין הוא זכה ונעשה אושפיזכן לגבורה, שגם במקומות האחרים ששרתה שכינה זה היה בחלקו.

והריטב"א כתב, שבנימין זכה שהשכינה תהיה במערב, כדי שיהא קודש הקדשים ששם הארון בחלקו. ולפי דבריו מיושבת שאלת המהרש"א שאכן הוא זכה בעוד דבר בגלל מה שהוא יצטער.

ה. אין משכירין בתים בירושלים הקשה הקובץ שעורים (ב"ק אות צ"ה), שאפילו שאת הקרקע אי אפשר להשכיר, עדיין העצים והאבנים שלהם, ואם כן מדוע שלא יהיה אפשר להשכיר את הבית מצד העצים והאבנים. ותירץ שרש"י (מגילה כ"ו) כתב שאין משכירין בתים 'לעולי רגלים', וכן כתב הריטב"א כאן, 'לעולי רגלים דוקא'. והביאור הוא שמכיון שהקרקע שייכת לכל ישראל, והם נתנו רשות לגור בירושלים בקרקע של כולם בתנאי שיתנו בתים לעולי רגלים בלי לקחת מהם שכה.

ובביאור הסוגיא יש מחלוקת בין שיטת החזון איש לשיטת הקובץ שיעורים, האם הסיבה שירושלים לא מטמאה בנגעים היא מצד הבעלות או מחמת שירושלים אינה ירושה מאבותיהם כאחווה, שלדברי הקובץ שיעורים יש בעלות גמורה על הבתים והחיסרון היה שאינה אחווה, ולשיטת החזון איש אין הבתים שייכים להם לגמרי, שהיה בהם זכות לכל ישראל, ואם כן החיסרון הוא בבעלות על הבתים עצמם.

ו. מחנכין אותו בתמיד של שחר פירש שרש"י, שעל ידי שהוא יעשה את התמיד של שחר הוא יתחנך לכהונה גדולה קודם שתגיע עבודת יום הכפורים.

א. והא דכרכים והא דכפרים

פירש רש"י שבית הכנסת שבכרכים עשויה לכל הבא להתפלל ואין לה בעלים מיוחדים, אבל בכפרים כל בעליה ניכרים, והרי הוא כבית השותפין. והרי"ף (הלכות קטנות מנחות ו: בדפיו) פירש שבכפרים חייבים, בגלל שהאורחים דרים בבית הכנסת. ופירש הנמוקי יוסף, שבכרכים האורחים אינם צריכים לאכול ולישון בבית הכנסת בגלל שיש הרבה אנשים, והטורח של האורחים אינו גדול על כל אחד, וגם יכולים לעשות בתים לצורך האורחים, ולכן בית הכנסת הוא הקדש גמור, ופטור ממזוזה.

ב. אני לא שמעתי אלא מקום מקדש בלבד

הקשה התוספות הרא"ש, שלפי ההוא אמינא שלרבי יהודה דוקא מקום המקדש אינו מטמא בנגעים, מה ההבדל בין בית המקדש לכל ירושלים, שהרי אם ירושלים נתחלקה לשבטים אז גם מקום המקדש התחלק, ואם ירושלים לא נתחלקה אז בכל ירושלים שלא יהיה טומאת נגעים. ומה שרש"י פירש שבית המקדש שונה כי כשדוד קנה את המקום מארונה היבוסי הוא גבה ממון מכל שבט ושבט, מה בכך, והרי לארונה היבוסי לא היה חלק בארץ ויהושע כבר חילק את הארץ, והסיבה ששילמו לו היתה רק כדי לסלק את תרעומתו, ועל ידי זה לא פקע חלק השבט.

ותירץ, שבאמת בתחילה נתחלקה ירושלים לשבטים, וכשנבחר המקום לבנות עליו בית הבחירה, הוא נהיה לכולם. וכמו שכתוב בספרי בפרשת בהעלותך שבחלוקת הארץ הניחו את דושנה של יריחו ואמרו שמי שבית המקדש יבנה בחלקו יקבל אותה.

ולדבריהם יוצא, שהטעם לרבי יהודה שבית המקדש לא מטמא בנגעים, הוא משום שהוא שייך לכל השבטים, וממילא אינו בכלל 'אחוזתכם'. אבל התוספות ביארו את הטעם מכיון שבית המקדש הוא קודש לענין אכילת קדשי קדשים, לכן הוא לא נחשב ל'אחוזתכם'. ורש"י (מגילה כו) פירש, שמשום שבית המקדש קדוש לכן אינו בכלל 'זבא אשר לו' הבית, ואפילו להדעה שירושלים התחלקה לשבטים.

ג. תנא קמא סבר ירושלים לא נתחלקה לשבטים וכו'

כתב החזון איש (קכ"ו ח'), שהכל מודים שבתחילה נתחלקה ירושלים, שהרי בזמן שחילקו את הארץ עדיין לא ידעו היכן המקום שיבחר ה', ואם כן בהכרח שגם את ירושלים חילקו. וכן מוכח בפסוקים בספר יהושע (י"ח כ"ח) 'והיבוסי זו ירושלים וגו' זאת נחלת בני בנימין'. אלא שנחלקו בגדר החלוקה, האם

מראי מקומות - יומא

יב. (המשך)

ואם אין צורך בהיפוך הזה מדוע מותר לעשות זאת ביום הכיפורים, והרי זו מלאכה גמורה שאינה נצרכת להקרבה. ותירץ שמכיון שאי אפשר לעשות את עבודת יום הכיפורים בלא זה, הרי זה כמכשירין שאי אפשר לעשותן מאתמול שדוחים את יום הכיפורים.

יג. ורב פפא אמר עבודתו מחנכתו

הקשה הרש"ש, שהרי לעיל (ה.) מבואר שצריך לכל הפחות משיחה או ריבוי יום אחד, ואם כן מהי הכוונה שעבודתו מחנכתו. ותירץ שבתורת כהנים בפרשת אחרי דרשו שהכהן שמתמנה תחת הכהן גדול נעשה כהן גדול גם ללא ריבוי. והזבח תודה כתב גם על פי הדרשה זו מהספרא שמספיק מה שהוא התמנה במקום הכהן גדול בשביל עבודת יום הכיפורים, ומה שרב פפא אמר עבודתו מחנכתו היינו שעל ידי זה נעשה כהן גדול לעולם, אבל מינוי רגיל שלא ליום הכיפורים צריך לפחות ריבוי או משיחה יום אחד. והוסיף שאולי גם רב אדא ואב"י מסכימים לכך אלא שסברו שצריך שיהיה ניכר באיזה משהו שהוא כהן [וצריך עיון האם גם הרש"ש הבין כך את התורת כהנים, שאין צריך חינוך כלל, וכל הנידון של הגמרא הוא רק לענין היכר, או שהוא הבין שהפסוק חידש צורת חינוך של עבודתו מחנכתו].

יד. ורב פפא אמר עבודתו מחנכתו

כתב החזון איש (קכ"ו ט'), שמשמע שאב"י סובר שעבודתו מחנכתו, נאמר רק בכלים אבל לא בכהן גדול. ואולי גם רב פפא סבר שעבודתו מחנכתו הוא רק כשאין דרך אחרת, ואפילו שיש אפשרות להפוך בצינוה, כיון שאין בזה חיוב אין עושים את זה בשביל חינוך, ואב"י סבר שכיון שיש אפשרות לחנכו בריבוי בגדים הרי זה עדיף מהאופן שעבודתו מחנכתו.

והקשה הרש"ש, שמשמע שהחינוך נצרך רק בשביל עבודת יום הכיפורים ולא בשביל הקרבת התמיד, והרי כל העבודות שביום הכיפורים דינם שיעשו על ידי כהן גדול, ואם כן החינוך נצרך גם לתמיד של שחר עצמו. ובהערות הגרי"ש כתב שרש"י סובר כשיטת הריטב"א שבאמת לא צריך שדוקא הכהן גדול יעשה את התמיד.

והזבח תודה תירץ על פי דבריו (הובא להלן), שלעולם הוא נעשה לכהן גדול בגלל מה שהתמנה להיות במקום הכהן גדול, וכל הנידון הוא לענין היכר, ולגבי עבודת התמיד לא חששו להיכר, ולעבודת יום הכיפורים יש כבר את ההיכר שעשה את התמיד בשמונה בגדים.

יז. במה מחנכין אותו

הקשה הרש"ש, שהרי שיטת הרמב"ם (כלי המקדש פ"ד הי"ג) שבשביל חינוך של כהן גדול מספיק שהוא ילבש את הבגדים ולא צריך שגם יעבוד בהם ואם כן הוא יכול להתחנך על ידי לבישה לבד. והחזון איש (קכ"ו ט') תירץ, שמכיון שהזמן הזה אינו ראוי לעבוד בשמונה בגדים, גם לבישתם אינה מועילה לצורך חינוך. והוסיף לדון לפי זה בתירוץ הגמרא שהוא מתחנך על ידי שהופך באחד מאברי התמיד, האם לשיטת הרמב"ם מספיק רק ללבוש את הבגדים וזה נחשב לזמן שראוי לעבודה מפני שהוא יכול לעבוד בזה שיהפוך, או שבגלל שאין חיוב להפוך צריך שיעשה זאת בפועל.

יח. באבנט

כתב הגבורת ארי, שגם לרב אדא בר אהבה שמחנכו באבנט, זהו גם בצירוף של עבודה ולא בלבישה בעלמא.

יט. לובש שמונה ומהפך בצנורא

הקשה השפת אמת שמשמע שעבודת התמיד כבר הסתיימה ואם היפוך זה היה נצרך לעבודת התמיד הוא היה נעשה כבר,